

Beslut

Datum 2025-03-14

Dnr SI 2024:9775

Sida **1 (18)**

Beslut

**efter kvalitetsgranskning av anpassade grundskolans
undervisning och rektorns ansvar för utbildningen utifrån
kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer vid
Gottsunda anpassad grundskola i Uppsala kommun**

Inledning

Skolinspektionen har med stöd av 26 kap. 19–20 §§ skollagen (2010:800) genomfört en tematisk kvalitetsgranskning på Gottsunda anpassad grundskola avseende undervisningens kvalitet utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer samt rektorns ansvar för utbildningen inom samma område.

Granskningens syfte är att granska kvaliteten i de utvalda anpassade grundskolornas undervisning samt rektorns ansvar för utbildningen utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer samt hedersrelaterat våld och förtryck.

Skolinspektionen gör en samlad bedömning utifrån de kvalitetskriterier som tagits fram för granskningen (se bilaga 1). Om Skolinspektionen bedömer att ett utvecklingsarbete behövs för att höja verksamhetens kvalitet inom något område anges ett utvecklingsområde. En skriftlig redovisning av åtgärder begärs då också av huvudmannen. I bilaga 2 återfinns granskningens författningsstöd.

Skolinspektionen besökte Gottsunda anpassad grundskola den 22 januari och hade en digital intervju med rektorn den 23 januari 2025. Besöket genomfördes av utredarna Ulrika Sutorius och Robert Östberg.

Vid granskningsbesöket inhämtas information om såväl styrkor som utvecklingsområden inom verksamheten. Bedömningarna i detta beslut grundar sig på:

- En observation av delar av lärmiljön
- Två gruppintervjuer med elever
- En gruppintervju med lärare
- En digital intervju med rektorn och den biträdande rektorn
- Dokument som begärts in från huvudmannen.

Innan beslut har fattats har huvudmannen fått ta del av Skolinspektionens tjänsteanteckning från besöket för faktakontroll.

De samlade iakttagelserna från de skolor som har ingått i granskningen kommer att presenteras i en övergripande kvalitetsgranskningsrapport. Rapporten är planerad att publiceras hösten 2025.

Beslut

Undervisningens bidrag till att ge eleverna kunskaper om sexualitet, samtycke och relationer samt hedersrelaterat våld och förtryck

Gottsunda anpassad grundskola i Uppsala kommun uppfyller de framtagna kvalitetskriterierna inom området i följande utsträckning:

Skolinspektionen bedömer att undervisningen **i hög utsträckning** utformas för att ge eleverna kunskaper om sexualitet, samtycke och relationer samt hedersrelaterat våld och förtryck.

Utifrån Skolinspektionens kvalitetskriterier har utredningen visat att verksamheten inom det granskade området fungerar väl.

Rektorns ansvar för skolans utbildning inom kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer samt hedersrelaterat våld och förtryck

Gottsunda anpassad grundskola i Uppsala kommun uppfyller de framtagna kvalitetskriterierna inom området i följande utsträckning:

Skolinspektionen bedömer att rektorn **i hög utsträckning** ansvarar för skolans utbildning inom kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer samt hedersrelaterat våld och förtryck.

Utifrån Skolinspektionens kvalitetskriterier har utredningen visat att verksamheten inom det granskade området fungerar väl.

Skolinspektionen avslutar härmed granskningen.

Skolinspektionens bedömning

Undervisningens bidrag till att ge eleverna kunskaper om sexualitet, samtycke och relationer samt hedersrelaterat våld och förtryck

Undervisningens innehåll

Här bedöms:

- Återkommande, aktuell och fördjupad undervisning
- Samordnad undervisning
- Kunskaper i undervisningen

Återkommande, aktuell och fördjupad undervisning

Undervisningen är återkommande, aktuell och ger eleverna möjlighet till fördjupning

Granskningen visar att undervisningen om kunskapsområdet är aktuell och fördjupad samt återkommer under alla år på högstadiet.

Av intervjuer med lärare, elever och rektorn samt av dokument som begärts in från huvudmannen framgår att undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer samt hedersrelaterat våld och förtryck är återkommande under högstadiets samtliga årskurser. Lärarna och rektorn berättar att en särskild arbetsgrupp för undervisningen om kunskapsområdet inrättades i samband med läroplansförändringarna 2022, vilken har tagit fram en övergripande planering som säkerställer att sexualitet, samtycke och relationer förekommer i undervisningen i samtliga årskurser. De har delat in kunskapsområdet i sex områden, så kallade mappar, och kopplat dessa områden till ett årshjul för att säkerställa att alla elever får en undervisning som täcker in hela kunskapsområdet. Lärarna och rektorn uppger vidare att området samtycke är ett paraply för hela arbetet med kunskapsområdet och frågor om samtycke kommer därför in regelbundet i undervisningen. Intervjuer med elever bekräftar att kunskapsområdet förekommer återkommande i undervisningen. Eleverna berättar att de bland annat får regelbunden undervisning om teman som kroppen, vänskap- och kärleksrelationer, samtycke samt hedersrelaterat våld och förtryck.

Av intervjuer framgår att eleverna får möta en undervisning som är aktuell. Lärare och elever berättar att de exempelvis diskuterar frågor som är aktuella i nyhetsrapporteringen kopplade till kunskapsområdet. De diskuterade till exempel nyheten där en berömd fransk fotbollsspelare blev anklagad för våldtäkt. Vidare diskuterar lärare och elever regelbundet olika frågor som eleverna möter i sociala

medier. Såväl lärare som elever samt rektorn berättar att lärarna även fångar upp frågor kopplade till hedersrelaterat våld- och förtryck, dels från nyhetsflödet, dels utifrån situationer eleverna möter i sin vardag.

Det framgår vidare av intervjuer att undervisningen ger eleverna möjlighet till fördjupning. Lärare och rektorn berättar att de organiserat undervisningen om kunskapsområdet på så sätt att kuratorn samt en socialpedagog inleder varje område för att ge eleverna grundkunskaper och att lärarna därefter tar över och fördjupar undervisningen. Lärare och socialpedagogen ger som exempel att när de arbetar med kunskapsområdet i relation till vad som händer på nätet, så går kuratorn och socialpedagogen igenom ord och begrepp som exempelvis grooming. Lärarna tar därefter över genom att läsa och arbeta med en bok som handlar om en flicka som delar bilder på nätet för att få uppskattning. Därutöver berättar lärarna i musik och idrott- och hälsa att de fördjupar undervisningen på olika sätt. I ämnet musik får eleverna i samband med att de arbetar med känslor analysera sångtexter, där de till exempel för samtal om kärlek om texten handlar om någon som blivit lämnad. I idrott- och hälsa fördjupar läraren undervisningen genom att exempelvis ha samtal kring relationer i samband med att eleverna har dans.

Av intervjuerna framgår att representanter från elevhälsoteamet deltar aktivt i undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer. Kuratorn och socialpedagogen ansvarar för att i inledningen av olika områden, som till exempel kroppen, normer och hedersrelaterat våld och förtryck, undervisa om exempelvis grundläggande ord och begrepp. Vidare framgår av intervjuer med elever, lärare och rektorn att eleverna får möta externa aktörer inom ramen för undervisningen. Lärare och elever uppger att eleverna bland annat får möta ungdomsmottagningen samt en organisation som arbetar med sexualupplysning. Därutöver genomför skolan en tematisk aktivitet som de kallar hälsoäventyret, inom vilken externa organisationer och föreläsare besöker skolan och pratar om frågor som rör sexualitet, samtycke och relationer.

Samordnad undervisning

Undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer är samordnad

Granskningen visar att det finns en samordnad undervisning om sexualitet, samtycke och relationer inom ett antal ämnen så att eleverna får en helhetsbild.

I intervjuer med lärare, rektorn och den biträdande rektorn samt av dokument som begärts in från huvudmannen framkommer att en särskild arbetsgrupp har tagit fram en övergripande plan med tillhörande årshjul för undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer. En socialpedagog som ingår i elevhälsoteamet har ett särskilt ansvar för att följa upp att den övergripande planeringen genomförs. Lärare berättar vidare vid intervju att de samplanerar sin undervisning inom ramen för arbetslaget och att några av dem ingår i den

särskilda arbetsgruppen. Lärarna uppger att planeringen rymmer exempel på hur kuratorn och socialpedagogen integrerar grundkunskaper i olika ämnen men också hur lärarna integrerar mer fördjupande undervisningsinslag i ämnena. Lärare i musik och idrott och hälsa uppger att de inom ramen för arbetsgruppen genomfört ett specifikt arbete för hur de även ska integrera sexualitet, samtycke och relationer i de praktiska- och estetiska ämnena. Såväl lärare som elever ger vid intervjuerna exempel på att så också sker i undervisningen.

Kunskaper i undervisningen

Undervisningen ger eleverna förutsättningar att utveckla kunskaper om kroppen och sexualitet

Av intervjuer med lärarna och eleverna framgår att undervisningen innehåller flera olika arbetsuppgifter inom kunskapsområdet vilket bidrar till att eleverna får kunskaper om exempelvis kroppen, puberteten, människans reproduktion, sexuell läggning, och könsidentitet. Lärarna berättar att alla elever som läser ämnen vid tillfället för besöket arbetar med just temat kroppen. En lärare som bland annat undervisar i naturorienterande ämnen uppger att hen inleder sin undervisning om kroppen med att gå igenom grunderna, såsom könsorganen för att sedan successivt fördjupa undervisningen med områden kopplat till reproduktion. Läraren fördjupar därefter sin undervisning genom att arbeta med könsidentitet och genus. Eleverna uppger vid intervju att de arbetat mycket med området kroppen inom ramen för de naturorienterande ämnena och ger som exempel att de pratat om känslor och vad som händer i kroppen när man känner olika känslor, till exempel när man är kär eller nervös.

Undervisningen stärker elevernas förutsättningar att göra självständiga och medvetna val

Lärare berättar att de arbetar regelbundet med att uppmuntra eleverna att göra självständiga val. De kopplar även denna del av undervisningen till samtycke. Lärarna berättar att de bland annat arbetar för att stärka eleverna till att inte bara vara ja-sägare, utan våga uttrycka sina egna åsikter. Lärare och rektorn uppger att de även arbetar för att denna del av undervisningen ska bidra till att eleverna ska förstå sina valmöjligheter, självständigt kunna göra livsval, men även uttrycka sig när de till exempel beskriver sin hemsituation.

Undervisningen ger eleverna möjlighet att utveckla förmågan att leva sig in i andra människors situation och förstå betydelsen av samtycke

Elever och lärare berättar att eleverna får möta en undervisning där de får öva på att sätta sig in i andra människors livssituation och där de arbetar med begreppet empati. Lärarna uppger att de arbetar mycket med så kallat ritprat för att skapa diskussioner och förstå andra människors känslor. Lärarna ger som exempel att

de arbetar med ritprat när något inträffat bland eleverna i syfte att synliggöra och diskutera hur dom tror någon som blir utsatt känner i en sådan specifik situation.

Intervjuer med elever, lärare och rektorn samt av dokument som begärts in från huvudmannen visar att eleverna får möta en utförlig undervisning kopplat till samtycke. Såväl socialpedagogen som kuratorn samt lärarna går igenom begreppet samtycke och undervisningen fördjupas genom exempelvis diskussioner kring innebörden av ett ja respektive ett nej, samt nyanserna däremellan. Lärare och elever berättar att de inte bara diskuterar samtycke kopplat till sexuellt umgänge, utan även till andra typer av situationer. De relaterar bland annat vänskap och kärlek till samtycke, till exempel genom att diskutera vad som är lämpligt att göra och inte göra inom ramen för olika typer av relationer. De diskuterar också att det är viktigt att läsa in signaler hur andra människor upplever en specifik relation.

Undervisningen ger eleverna möjlighet att kritiskt granska maktstrukturer kopplade till kön och till hedersrelaterat våld och förtryck

Av intervju med elever och lärare framkommer att lärarna arbetar med att låta eleverna prata om olika föreställningar om manligt och kvinnligt, och hur dessa föreställningar kan påverka människors livsvillkor. Lärare och elever ger flertalet exempel på hur eleverna inom ramen för undervisningen får möjlighet att kritiskt granska maktstrukturer kopplat till kön. Eleverna får bland annat se och diskutera innehållet i en film som handlar om en flicka som vill, men av sina föräldrar inte får, åka skateboard samtidigt som hennes lillebror får göra det. Lärare ger även exempel på att eleverna i de samhällsorienterande ämnena får arbeta med kvinnors ställning i samhället ur ett historiskt perspektiv samt skillnader mellan könen på arbetsmarknaden. Läraren i musik berättar att eleverna genomfört en arbetsuppgift där de fick associera bilder på olika instrument till om de upplevde dem som kvinnliga eller manliga och att de förde diskussioner kring varför eleverna upplevde att vissa instrument förknippas med ett specifikt kön. Läraren i idrott- och hälsa uppger att hen genomfört samma uppgift, fast då relaterat till olika idrotter.

Intervjuerna med lärare, elever och rektorn visar vidare att eleverna även på olika sätt kritiskt får granska maktstrukturer kopplat till hedersrelaterat våld och förtryck. Lärare och elever berättar att eleverna arbetat utifrån en film som handlade om en flicka som inte fick sminka sig för sina föräldrar, men som ändå gjorde det när hon kom till skolan. Lärare uppger att de även arbetar för att vidga hedersbegreppet till att inte bara relateras till vissa kulturer eller religioner. De har bland annat i ämnet svenska sett en film som handlar om två familjer som är fiender. Trots det utvecklar de två barnen från de olika familjerna en djup vänskap, vilket leder till både spänningar och försoning. Genom deras upplevelser utforskar boken olika teman som lojalitet, att bryta traditioner, och att hitta sin egen väg i livet. Därefter har läraren diskuterat filmens handling ur ett

hedersperspektiv, där till exempel huvudkaraktärerna inte får bli tillsammans. Vidare har de även sett en tv-serie som handlat om svårigheterna att vara homosexuell i en kunglig familj. Lärare berättar att de även tagit upp hedersperspektivet i relation till gängkriminalitet samt fångat upp frågor om hedersproblematik i elevernas vardag.

Undervisningen ger eleverna möjlighet att utveckla ett kritiskt förhållningssätt till hur relationer och sexualitet framställs i medier

Lärare och elever berättar att eleverna i ämnet bild arbetat med bildanalyser kopplat till hur män respektive kvinnor framställs i olika medier samt i reklam. Läraren i idrott- och hälsa uppger att hen tillsammans med eleverna analyserat bilder på manliga och kvinnliga idrottsutövare utifrån hur de framställs ur ett könsperspektiv. Eleverna berättar att lärarna ofta diskuterar med dem hur sexualitet, samtycke och relationer tar sig uttryck i sociala medier. Eleverna uppger att med anledning av att det vid tillfället för besöket är nära till alla hjärtans dag så har de haft många diskussioner om kärlek och relationer kopplat till vad de möter i sociala medier. Lärare berättar att de även behandlar pornografi i undervisningen, bland annat genom samtal i samband med att eleverna mött pornografi på nätet. Lärarna uppger att det kan vara en utmaning att hålla diskussioner kring pornografi i helgrupp beroende på elevernas mognad, men att de då har samtal i mindre grupper.

Undervisningens form

Här bedöms:

- Didaktiska val i undervisningen
- Öppet förhållningssätt och tillitsfullt klassrumsklimat
- Elevdelaktighet och att fånga elevernas frågor

Didaktiska val i undervisningen

Undervisningens arbetsuppgifter är varierade och lärmiljön är tillgänglig och anpassad efter elevernas behov

Granskningen visar att eleverna får möjlighet att utforska och förstå kunskapsområdet genom att använda sig av en variation av arbetssätt. Dessa inkluderar praktiska övningar, där eleverna kan tillämpa sina kunskaper i realistiska sammanhang, samt diskussioner och samarbeten som uppmuntrar dem att dela erfarenheter och perspektiv.

Av intervjuerna med elever och lärare framgår att eleverna får arbeta med kunskapsområdet på en rad olika sätt och att lärarna anpassar undervisningens

innehåll utefter elevgruppen samt deras önskemål. Lärare och elever berättar att eleverna såväl arbetar enskilt som i mindre grupp samt i helgrupp. Eleverna berättar att de inom ramen för undervisningen får se film och att lärarna till dessa håller efterföljande diskussioner. Därutöver arbetar de med arbetshäften, läser böcker samt tar del av lärarnas genomgångar. Lärarna berättar att de anpassar både arbetssätt och innehåll i undervisningen efter elevgruppen. Lärarna och eleverna uppger att lärarna förklarar svårare ord för eleverna. En lärare berättar att hen exempelvis på förhand skriver upp svårare ord som kommer att förekomma i en film de ska se i syfte att eleverna ska få enklare att förstå innehållet. Lärarna uppger därutöver att de ofta använder bildstöd, när de ska göra ett abstrakt innehåll mer konkret, men att de också i sådana undervisningssituationer varvar teori med praktik. Lärarna använder sig även av ritprat när de ska arbeta med frågor kopplat till empati och relationer.

Av intervjuer med lärare och elever samt av en rundvandring i elevernas lärmiljö framgår att lärmiljön är tillgänglig och anpassad efter elevernas behov. Eleverna har tillgång till olika kommunikationsverktyg, såsom datorer, skärmar som gör det möjligt att se film och teknisk utrustning som gör det möjligt att ta till sig undervisningens innehåll genom att lyssna. Det framgår vidare att lärarna även använder bildstöd i undervisningen.

Öppet förhållningssätt och tillitsfullt klassrumsklimat

Undervisningen innehåller insatser för att främja ett öppet och tillitsfullt klassrumsklimat

Granskningen visar att eleverna engagerar sig aktivt i diskussioner om sexualitet, samtycke och relationer. Det framgår också att det finns tydliga riktlinjer och förhållningssätt som syftar till att skapa en trygg och respektfull miljö som främjar en positiv samvaro.

Lärare berättar att de arbetar på olika sätt för att alla elever ska känna sig trygga att delta i samtal när de har undervisning om sexualitet, samtycke och relationer. Lärarna anpassar arbetssätt utifrån elevgruppen och vad undervisningen ska innehålla, bland annat genom att dela in eleverna i mindre grupper när de ska diskutera eller genom att mer aktivt använda sig av elevassistenterna för att möjliggöra diskussioner, i synnerhet för mer tysta elever. Lärarna uppger att de även kan ge tystare elever möjlighet att uttrycka sina uppfattningar genom att kommunicera sina ståndpunkter genom lappar i olika färger. Elever berättar vidare att lärarna alltid arbetar för att samtliga elever ska få utrymme att tala och att när någon avbryter tillrättavisar lärarna vederbörande och ger ordet tillbaka till den som talade från början. Lärarna ger även eleverna möjlighet att reflektera över frågor som saknar givna svar, exempelvis hur de skulle känna om de var med om något som drabbat en annan.

Det finns tydliga förhållningssätt och strukturer för att främja ömsesidig respekt

Granskningen visar att lärarna arbetar med en tydlig samtalsstruktur och syfte med vad eleverna förväntas bidra med under lektionen.

Lärare, elever och rektorn berättar att det finns ordningsregler på skolan, men att dessa är allmänna och inte specifika för när eleverna ska arbeta med sexualitet, samtycke och relationer. Lärarna beskriver att de använder en tydlig samtalsstruktur inför diskussioner. Detta innefattar att säkerställa att samtalen inleds på ett genomtänkt sätt och att de förbereder sig genom att kartlägga elevernas förkunskaper om det aktuella ämnet. Därutöver arbetar lärarna med att dela in eleverna i mindre grupper baserat på vilka frågor som ska diskuteras samt samarbetar med elevassistenterna. Lärarna uppger att de även anpassar sina förhållningssätt efter elevgrupper, där elever i vissa klasser är mer bekväma med att uttrycka sig muntligt och utifrån att eleverna kommit olika långt i att förstå och uttrycka sina känslor.

Elevdelaktighet och att fånga elevernas frågor**Undervisningen gör eleverna delaktiga i arbetet med kunskapsområdet**

Granskningen visar att eleverna är delaktiga i såväl planering som genomförande samt utvärdering av undervisningen.

Lärare och elever berättar vid intervjuer att lärarna på olika sätt arbetar för att fånga upp elevernas frågor. Lärarna inhämtar elevernas synpunkter såväl inför planering av undervisningen som mer i stunden när frågor väcks av eleverna. Eleverna berättar att deras lärare frågade dem vad de ville lära sig mer av inom området sexualitet, samtycke och relationer och att deras önskemål sedan behandlades i undervisningen. En elev berättar till exempel att hen önskade att få lära sig mer om känslor och vänskap, vilket läraren senare kom att ta upp i undervisningen. Eleverna berättar att de även får möjlighet att påverka arbetssätt, exempelvis om de ska arbeta med skriftliga eller muntliga uppgifter. Lärarna uppger att eleverna även har klassråd, där de diskuterar olika frågor och där det bland annat kommit upp att eleverna vill arbeta mer med området relationer, vilket lärarna därefter också gjort. Eleverna får även möjlighet att utvärdera undervisningen, även om lärare och rektorn uppger att lärarna arbetar olika med utvärdering. Läraren i ämnet musik har exempelvis arbetat med så kallade exit-tickets efter att ha haft undervisning om sexualitet, samtycke och relationer. Lärarna följer därutöver upp elevernas uppfattningar av undervisningen regelbundet genom dagliga samtal.

Det framgår av lärarintervjuerna att lärarna fångar upp frågor som är aktuella för eleverna. Lärarna berättar att de lyssnar på elevernas tankar och funderingar och utifrån det skapar de en undervisningsmiljö som känns meningsfull och

engagerande. Lärarna uppger att de arbetar på olika sätt för att stärka elevernas delaktighet i undervisningen genom att göra lärandet mer förankrat i deras vardag och verklighet. Lärarna kopplar ämnesinnehållet till situationer och ämnen som eleverna kan relatera till, vilket i sin tur stärker deras motivation och förståelse, enligt lärarna.

Rektorns ansvar för skolans utbildning inom kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer samt hedersrelaterat våld och förtryck

Rektorns ansvar

Här bedöms:

- Rektorns styrning
- Förutsättningar för samordning
- Ansvar för kompetensutveckling

Rektorns styrning

Rektorn styr och leder arbetet om hur kunskapsområdet återkommande ska behandlas i utbildningen

Granskningen visar att rektorn känner till att kunskapsområdet behandlas återkommande i utbildningen.

Av intervjuer med rektorn och lärarna framgår att rektorn tidigare uppdragit åt en särskild arbetsgrupp för undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer att ta fram en övergripande plan som bland annat ska säkerställa att kunskapsområdet behandlas i samtliga årskurser. Planen är kopplad till årshjul. Rektorn har därutöver gett en socialpedagog i uppdrag att följa upp att undervisningen följer den framtagna planen. Rektorn har insyn i lärarnas planeringar och säkerställer att lärarna behandlar kunskapsområdet återkommande i sin undervisning genom exempelvis frågor vid medarbetarsamtal eller då rektorn deltar på lärarnas möten.

Förutsättningar för samordning

Rektorn ger förutsättningar till att undervisningen inom kunskapsområdet samordnas och inkluderas i olika ämnen

Granskningen visar att rektorn ger förutsättningar för att lärarna ska kunna samordna sin undervisning samt att undervisningen om kunskapsområdet ska ge eleverna en helhetsbild.

Lärare och rektorn berättar att rektorn ger dem förutsättningar till att samordna sin undervisning bland annat genom att de får tid till att planera sin undervisning om kunskapsområdet tillsammans. Lärare berättar att även den särskilda arbetsgruppen för kunskapsområdet fått tid för sitt arbete, där bland annat lärarna i de praktiska- och estetiska ämnena arbetat med att inkludera kunskapsområdet i sina respektive ämnen. Av intervjuerna framgår även att kuratorn och socialpedagogen fått tid till att återkommande och aktivt delta i undervisningen genom att komma in i inledningen av de olika områdena. Vidare framgår det av intervjuer och inskickat material från huvudmannen att skolans övergripande planering samt de så kallade mapparna innehåller konkreta exempel på hur lärarna kan inkludera kunskapsområdet i sin undervisning. Dessa exempel, bekräftas även i intervjuer med både elever och lärare som bekräftar att de faktiskt genomförs i praktiken.

Ansvar för kompetensutveckling

Rektorn ger lärarna möjligheter till kompetensutveckling

Granskningen visar att rektorn vet vilken kompetensutveckling lärarna har behov av för att kunna undervisa om kunskapsområdet samt att lärarna fått kompetensutveckling inom kunskapsområdet.

Lärarna uppger att rektorn tar reda på lärarnas eventuella behov av kompetensutveckling i samband med medarbetarsamtal och löpande i de dagliga samtalen med lärarna. Lärarna berättar att rektorn uppmuntrar dem till kompetensutveckling och att deras förslag beviljas av rektorn när de kommer med önskemål. Lärarna och rektorn berättar vidare att alla lärare genomgick kompetensutveckling i samband med förändringarna av läroplanen 2022. Lärarna har genomgått Skolverkets utbildningar om sexualitet, samtycke och relationer samt hedersrelaterat våld- och förtryck för anpassad grundskola. Därutöver deltog samtliga lärare exempelvis vid en föreläsning som anordnades av en organisation som arbetar för att motverka hedersrelaterat våld.

Skolinspektionen har inte identifierat några utvecklingsområden inom de granskade områdena. Granskningen avslutas därmed.

På Skolinspektionens vägnar

Beslutet har fattats av Anna-Carin Kostic, utredare.

Föredragande i ärendet har varit utredare Robert Östberg. I den slutgiltiga handläggningen av ärendet har även utredarna Ulrika Sutorius och Ewa Mölleryd deltagit.

Bilaga 1: Underlag för bedömning tematisk kvalitetsgranskning

Granskningens syfte

Syftet är att granska kvaliteten i de utvalda anpassade grundskolornas undervisning samt rektorns ansvar för utbildningen utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer samt hedersrelaterat våld och förtryck. I granskningen bedöms kvaliteten på undervisningen samt rektorns ansvar för utbildningen i förhållande till Skolinspektionens kvalitetskriterier.

Bedömningen görs i förhållande till de kvalitetskriterier Skolinspektionen satt upp i granskningen inom det granskade området, vilka är utformade i enlighet med forskning och beprövad erfarenhet. Inom granskat område bedöms om skolan uppfyller framtagna kvalitetskriterier i hög utsträckning, i flera delar men utvecklingsområden finns eller i låg utsträckning.

Frågeställning 1

I vilken utsträckning bidrar undervisningen utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer till kunskaper inom området sexualitet, samtycke och relationer samt om hedersrelaterat våld och förtryck?

Kvalitetskriterier

Undervisningens innehåll

Återkommande, aktuell och fördjupad undervisning

Samordnad undervisning

Kunskaper i undervisningen

Undervisningens form

Didaktiska val i undervisningen

Öppet förhållningssätt och tillitsfullt klassrumsklimat

Elevdelaktighet och att fånga elevernas frågor

Frågeställning 2

I vilken utsträckning tar rektorn ansvar för skolans utbildning inom kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer samt om hedersrelaterat våld och förtryck?

Kvalitetskriterier

Rektorns ansvar

Rektorns styrning

Förutsättningar för samordning

Ansvar för kompetensutveckling

Bilaga 2: Författningsstöd

Skolinspektionens granskning ska avse den granskade verksamhetens kvalitet i förhållande till mål och andra riktlinjer.¹

Av skollagen framgår att utbildningen inom skolväsendet syftar till att barn och elever ska inhämta och utveckla kunskaper och värden. Den ska främja alla barns och elevers utveckling och lärande samt en livslång lust att lära. Utbildningen ska också förmedla och förankra respekt för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande demokratiska värderingar som det svenska samhället vilar på. Utbildningen syftar också till att i samarbete med hemmen främja barns och elevers allsidiga personliga utveckling till aktiva, kreativa, kompetenta och ansvarskännande individer och medborgare.²

Utbildningen ska utformas i överensstämmelse med grundläggande demokratiska värderingar och de mänskliga rättigheterna som människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet samt solidaritet mellan människor.³ Att utbildningen ska förmedla och förankra respekt för de mänskliga rättigheterna och grundläggande demokratiska värderingar innebär att det måste finnas kunskap hos såväl lärare och annan personal som hos elever om vad dessa värderingar och rättigheter innebär och hur de kan förverkligas.⁴

Av skollagen framgår att elevhälsan främst ska vara förebyggande och hälsofrämjande. Elevernas utveckling mot utbildningens mål ska stödjas. Elevhälsans arbete ska bedrivas på individ-, grupp- och skolenhetsnivå och ske i samverkan med lärare och övrig personal.⁵

Av de inledande delarna av läroplanen för anpassade grundskolan framgår att skolan ska främja förståelse för andra människor och förmåga till inlevelse. Utbildningen ska präglas av öppenhet och respekt för människors olikheter. Alla tendenser till diskriminering eller kränkande behandling ska aktivt motverkas. Intolerans, förtryck och våld, till exempel rasism, sexism och hedersrelaterat våld och förtryck, ska förebyggas och bemötas med kunskap och aktiva insatser. Vidare framgår att medvetenhet om det egna och delaktighet i det gemensamma kulturarvet ger en trygg identitet som är viktig att utveckla tillsammans med förmågan att förstå och leva sig in i andras villkor och värderingar.⁶

¹ 26 kap. 20 § skollagen.

² 1 kap. 4 § skollagen.

³ 1 kap. 5 § skollagen.

⁴ Prop. 2009/10:165, s. 634.

⁵ 2 kap. 25 § skollagen.

⁶ Lgr22 avsnitt 1, Skolans värdegrund och uppdrag, Förståelse och medmännisklighet.

Skolan ska vara öppen för skilda uppfattningar och uppmuntra att de förs fram. Den ska framhålla betydelsen av personliga ställningstaganden och ge möjligheter till sådana. Undervisningen ska vara saklig och allsidig. Alla som verkar i skolan ska hävda de grundläggande värden som anges i skollagen och i läroplanen och ta klart avstånd från det som strider mot dem.⁷

Undervisningen ska anpassas till varje elevs förutsättningar och behov. Den ska främja elevernas fortsatta lärande och kunskapsutveckling med utgångspunkt i elevernas bakgrund, tidigare erfarenheter, språk och kunskaper. Skolan ska aktivt och medvetet främja elevernas lika rättigheter och möjligheter, oberoende av könstillhörighet. Skolan har också ett ansvar för att synliggöra och motverka könsmonster som begränsar elevernas lärande, val och utveckling. Hur skolan organiserar utbildningen, hur eleverna blir bemötta samt vilka krav och förväntningar som ställs på dem bidrar till att forma deras föreställningar om vad som är kvinnligt och manligt. Skolan ska därför organisera utbildningen så att eleverna möts och arbetar tillsammans samt prövar och utvecklar sin förmåga och sina intressen med samma möjligheter och på lika villkor oberoende av könstillhörighet.⁸

Det är inte tillräckligt att i undervisningen förmedla kunskap om grundläggande demokratiska värderingar. Undervisningen ska bedrivas i demokratiska arbetsformer och förbereda eleverna för att aktivt delta i samhällslivet. Den ska utveckla deras förmåga att ta ett personligt ansvar. Genom att delta i planering och utvärdering av den dagliga undervisningen och få välja kurser, ämnen, teman och aktiviteter, kan eleverna utveckla sin förmåga att utöva inflytande och ta ansvar.⁹

Skolan ska aktivt verka för jämställdhet. Skolan ska därmed gestalta och förmedla lika rättigheter, möjligheter och skyldigheter för flickor och pojkar, kvinnor och män. I enlighet med grundläggande värden ska skolan också främja interaktion mellan eleverna oberoende av könstillhörighet. Genom utbildningen ska eleverna utveckla en förståelse av hur olika föreställningar om vad som är kvinnligt och manligt kan påverka människors möjligheter. Skolan ska därigenom bidra till att eleverna utvecklar sin förmåga att kritiskt granska könsmonster och hur de kan begränsa människors livsval och livsvillkor.¹⁰

Skolan har ett ansvar för att eleverna återkommande under skolgången får möta frågor som rör sexualitet, samtycke och relationer. Utbildningen ska därigenom främja alla elevers hälsa och välbefinnande samt stärka deras förutsättningar att göra medvetna och självständiga val. Skolan ska bidra till att eleverna utvecklar

⁷ Lgr22 avsnitt 1, Skolans värdegrund och uppdrag, Saklighet och allsidighet.

⁸ Lgr22 avsnitt 1, Skolans värdegrund och uppdrag, En likvärdig utbildning.

⁹ Lgr22 avsnitt 1, Skolans värdegrund och uppdrag, Rättigheter och skyldigheter.

¹⁰ Lgr22 avsnitt 1, Skolans värdegrund och uppdrag, Skolans uppdrag.

förståelse för egna och andras rättigheter och förmedla betydelsen av att sexualitet och relationer präglas av samtycke. I utbildningen ska maktstrukturer kopplade till kön och hedersrelaterat våld och förtryck kritiskt granskas. Eleverna ska även ges möjlighet att utveckla ett kritiskt förhållningssätt till hur relationer och sexualitet framställs i olika medier och sammanhang, bland annat i pornografi.¹¹

Av de inledande delarna av läroplanen för anpassade grundskolan framgår att skolan ska gestalta och förmedla de värden och rättigheter som uttrycks i Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen). Utbildningen ska utgå från vad som bedöms vara barnets bästa och eleverna ska få kännedom om sina rättigheter.¹²

I läroplanens andra del om övergripande mål och riktlinjer framgår avseende skolans mål bland annat följande. Att varje elev ska kunna göra och uttrycka medvetna etiska ställningstaganden grundade på kunskaper om mänskliga rättigheter och grundläggande demokratiska värderingar samt personliga erfarenheter. Att varje elev respekterar andra människors egenvärde samt deras kroppsliga och personliga integritet, tar avstånd från att människor utsätts för våld, förtryck, diskriminering och kränkande behandling samt medverkar till att hjälpa andra människor. Att varje elev kan leva sig in i och förstå andra människors situation och utveckla en vilja att handla också med deras bästa för ögonen.¹³

Alla som arbetar i skolan ska i sin verksamhet bidra till att skolan präglas av jämställdhet och solidaritet mellan människor och att eleverna interagerar med varandra oberoende av könstillhörighet. Vidare ska alla som arbetar i skolan aktivt motverka diskriminering och kränkande behandling av individer eller grupper samt visa respekt för den enskilda individen och i det vardagliga arbetet utgå från ett demokratiskt och normmedvetet förhållningssätt.¹⁴

Läraren ska klargöra och med eleverna diskutera det svenska samhällets värdegrund och dess konsekvenser för det personliga handlandet. Vidare ska läraren öppet redovisa och diskutera skiljaktiga värderingar, uppfattningar och problem. Läraren ska synliggöra och med eleverna diskutera hur olika föreställningar om vad som är kvinnligt och manligt kan påverka människors möjligheter samt hur könsmonster kan begränsa egna livsval och livsvillkor. Undervisningen ska av läraren planeras och genomföras så att eleverna möts och

¹¹ Lgra22 avsnitt 1, Skolans värdegrund och uppdrag, Skolans uppdrag.

¹² Lgra22 avsnitt 1, Skolans värdegrund och uppdrag, Grundläggande värden.

¹³ Lgra22, avsnitt 2.1 Normer och värden, Mål.

¹⁴ Lgra22, avsnitt 2.1 Normer och värden, Riktlinjer.

arbetar tillsammans oberoende av könstillhörighet. Läraren ska tillsammans med eleverna utveckla regler för arbetet och samvaron i den egna gruppen.¹⁵

Avseende kunskaper framgår i läroplanens andra del att skolan bland annat ansvarar för att varje elev som läser ämnen efter genomgången anpassad grundskola kan använda sig av ett kritiskt tänkande och självständigt formulera ståndpunkter grundade på kunskaper och etiska överväganden samt har fått kunskaper inom området sexualitet, samtycke och relationer samt om hedersrelaterat våld och förtryck.¹⁶

Läraren ska ta hänsyn till varje enskild individs behov, förutsättningar, erfarenheter och tänkande samt samverka med andra lärare i arbetet för att nå utbildningsmålen. Läraren ska också organisera och genomföra arbetet så att eleven får stöd i sin språk- och kommunikationsutveckling samt får möjligheter till ämnesfördjupning, överblick och sammanhang och möjligheter att arbeta ämnesövergripande.¹⁷

Avseende elevernas inflytande anges både i skollagen och i läroplanen att elever ska ges inflytande över utbildningen och att formerna för elevernas inflytande ska anpassas efter deras ålder och mognad. I läroplanen anges vidare bland annat att läraren ska svara för att alla elever får ett reellt inflytande på arbetssätt, arbetsformer och undervisningens innehåll samt se till att detta inflytande ökar med stigande ålder och mognad. Läraren ska verka för att eleverna oberoende av könstillhörighet får ett lika stort inflytande över och utrymme i undervisningen och även planera och utvärdera undervisningen tillsammans med eleverna.¹⁸

Det pedagogiska arbetet vid en skolenhet ska ledas och samordnas av en rektor. Rektorn ska särskilt verka för att utbildningen utvecklas.¹⁹ På skolenhetsnivå ansvarar rektorn för att det görs ett arbete med att systematiskt och kontinuerligt planera, följa upp och utveckla utbildningen.²⁰ I läroplanens andra del om övergripande mål och riktlinjer framgår bland annat att rektorn som pedagogisk ledare och chef för lärarna och övrig personal i skolan har det övergripande ansvaret för att verksamheten som helhet inriktas mot de nationella målen. Rektorn ansvarar för att skolans resultat följs upp och utvärderas i förhållande till de nationella målen, kriterierna för bedömning av kunskaper och betygskriterierna. Rektorn har ansvaret för skolans resultat och inom givna ramar ett särskilt ansvar i bland annat följande delar: Att skolans arbetsformer

¹⁵ Lgr22, avsnitt 2.1 Normer och värden, Riktlinjer.

¹⁶ Lgr22, avsnitt 2.2 Kunskaper, Mål.

¹⁷ Lgr22, avsnitt 2.2 Kunskaper Riktlinjer.

¹⁸ 4 kap. 9 § skollagen, Lgr22, avsnitt 2.3 Elevernas ansvar och inflytande, Riktlinjer.

¹⁹ 2 kap. 9 § skollagen

²⁰ Se 4 kap. 4–6 §§ skollagen

utvecklas så att ett aktivt elevinflytande gynnas. Att kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer samt kunskaper om hedersrelaterat våld och förtryck behandlas återkommande i utbildningen. Att undervisningen i olika ämnesområden samordnas så att eleverna får möjligheter att uppfatta större kunskapsområden som en helhet och att i undervisningen i olika ämnen integrera ämnesövergripande kunskapsområden.

Rektorn har även inom givna ramar ett särskilt ansvar för att personalen får den kompetensutveckling som krävs för att de professionellt ska kunna utföra sina uppgifter och kontinuerligt ges möjligheter att dela med sig av sin kunskap och lära av varandra för att utveckla utbildningen.²¹

Kursplanerna består av delarna syfte och centralt innehåll och har tillhörande betygskriterier samt i vissa ämnen även kriterier för bedömning av kunskaper.²²

²¹ Lgra22, avsnitt 2.8 Rektorns ansvar.

²² Lgra22, avsnitt 3. Kursplaner.